

Теорија узорака

3. март '20.

Узорак са неједнаким вероватноћама

- Код случајног узорка са неједнаким вероватноћама ('unequal probability sampling') често:

јединица посматрања $\neq$ јединица узорковања.

Нека је дата популација са N јединица, које су у оквиру за одабир узорка означене бројевима из скупа $\Omega = \{1, 2, \dots, N\}$ и нека је Y обележје од интереса, при чему y_k представља вредност тог обележја јединице означене са k . Узорак обима n бира се сукцесивно - извлачењем једне по једне јединице са враћањем (тј. са понављањем) или без враћања (тј. без понављања).

- Претпоставља се да су, за свако $k = \overline{1, N}$, **познате**: вероватноћа укључења првог реда π_k , односно ψ_k – **вероватноћа одабира** јединице означене са k у првом извлачењу.

СА ПОНАВЉАЊЕМ

Случајан узорак $\mathcal{R}$ у наставку сматрамо неуређеним скупом кардиналности n , са евентуалним понављањима ознака јединица. За фиксирано k вероватноћа ψ_k представља вероватноћу да у произвољном извлачењу (другом, ..., n -том) јединица означена са k буде одабрана у узорак. За вероватноћу укључења првог реда важи:

$$\pi_k = 1 - (1 - \psi_k)^n$$

Кључни резултати у вези непознатим популацијским тоталом τ_Y , када је приступ заснован на методу случајног узорка са понављањем и неједнаким вероватноћама одабира (тј. укључења првог реда) дати су у следећој табели:

$$\pi_{kl} = \pi_k + \pi_l - 1 + (1 - \psi_k - \psi_l)^n$$

тачкаста оцена $\hat{t}_\psi$	$\frac{1}{n} \sum_{k \in \mathcal{R}} \frac{y_k}{\psi_k}$
$E \hat{t}_\psi$	τ_Y
тачкаста оцена $D \hat{t}_\psi$	$\frac{1}{n(n-1)} \sum_{k \in \mathcal{R}} \left(\frac{y_k}{\psi_k} - \hat{t}_\psi \right)^2$

Hansen-Hurwitz-ова оцена

СА / БЕЗ ПОНАВЉАЊА

Нека су познате вероватноће укључења првог реда π_k и вероватноће укључења другог реда π_{kl} ; за све њих претпоставља се да су строго позитивне.

Кључни резултати у вези са непознатим популацијским тоталом τ_Y , када је приступ заснован на методу случајног узорка са понављањем, односно без понављања, и неједнаким вероватноћама укључења дати су у следећој табели:

тачкаста оцена $\hat{t}_\pi$	$\sum_{k \in \mathcal{S}'} \frac{y_k}{\pi_k}$
$E \hat{t}_\pi$	τ_Y
тачкаста оцена $D \hat{t}_\pi$	$\sum_{k \in \mathcal{S}'} \left(\frac{1}{\pi_k^2} - \frac{1}{\pi_k} \right) y_k^2 + \sum_{k \in \mathcal{S}'} \sum_{\substack{l \in \mathcal{S}' \\ l \neq k}} \left(\frac{1}{\pi_k \pi_l} - \frac{1}{\pi_{kl}} \right) y_k y_l$

Horvitz-Thompson-ова оцена

→ може се десити да се добије негативна вредност као оцена дисперзије

где је $\mathcal{S}'$ редуковани узорак, тј. неуређен скуп кардиналности n_D у коме су изостављена евентуална понављања јединица из оригиналног узорка, n_D представља ефективан обим узорка

БЕЗ ПОНАВЉАЊА

Нека је ефективан обим узорка $n_D = n$ фиксирана (неслучајна) вредност (заправо, имамо случајан узорак $\mathcal{S}$ без понављања обима n).

Кључни резултати у вези непознатим популацијским тоталом τ_Y дати су у следећој табели:

тачкаста оцена $\hat{t}_\pi$	$\sum_{k \in \mathcal{S}} \frac{y_k}{\pi_k}$
$E \hat{t}_\pi$	τ_Y
тачкаста оцена $D \hat{t}_\pi$	$\frac{1}{2} \sum_{k \in \mathcal{S}} \sum_{\substack{l \in \mathcal{S} \\ l \neq k}} \frac{\pi_k \pi_l - \pi_{kl}}{\pi_{kl}} \left(\frac{y_k}{\pi_k} - \frac{y_l}{\pi_l} \right)^2$

Sen-Yates-Grundy-јева оцена

Резултати који се тичу непознате популацијске средње вредности m_Y лако се могу добити из резултата у вези са непознатим популацијским тоталом τ_Y , коришћењем везе: $\tau_Y = Nm_Y$.

Међутим, Horvitz-Thompson-ова оцена, иако непристрасна може имати велику дисперзију када се примењује на оне популације код којих није „добра“ веза између вредности обележја од интереса и вероватноћа укључења (тј. π_k и y_k нису приближно пропорционални). Тада се уводи уопштена оцена непознате популацијске средње вредности m_Y дата са:

$$\hat{m}_Y = \frac{\sum_{k \in \mathcal{S}'} \frac{y_k}{\pi_k}}{\sum_{k \in \mathcal{S}'} \frac{1}{\pi_k}}$$

Најѐк-ова оцена

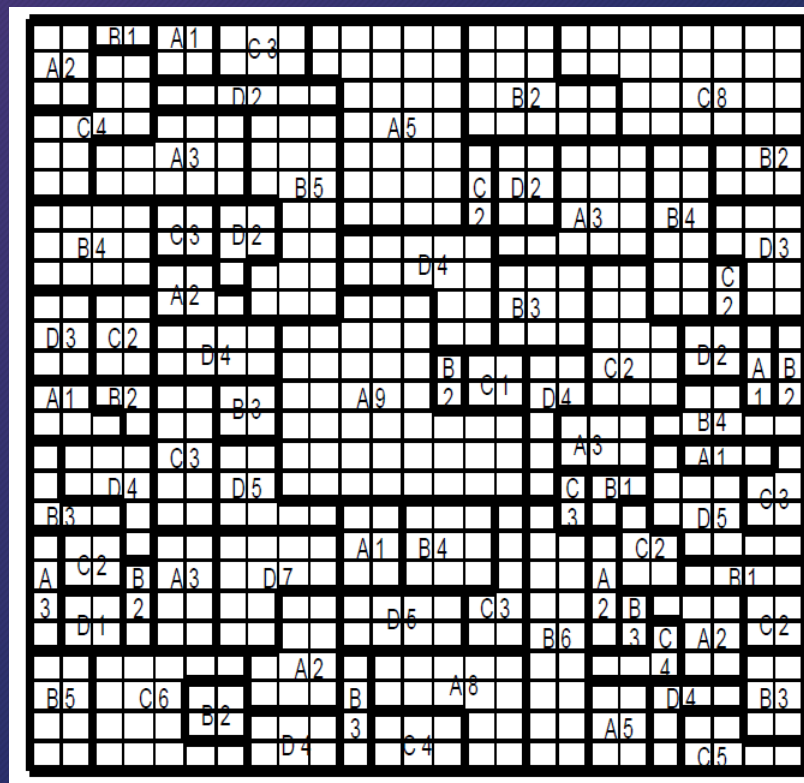
☝ Приметити да је бројилац обична Horvitz-Thompson-ова оцена, која је непристрасна тачкаста оцена популацијског тотала τ_Y , али се и именилац може схватити као Horvitz-Thompson-ова оцена, која би била непристрасна оцена обима популације N .

Оцена тотала добија се из: $\tau_Y = Nm_Y$.

- Пример - узорак са неједнаким вероватноћама

Разматра се популација фарми, са припадним парцелама различитих површина и облика, чије су границе уцртане на квадратној мрежи димензија 25×25 . Свака фарма означена је словом које представља тип фарме и бројем који представља број радника на фарми.

На следећој мапи дат је одговарајући графички приказ области од интереса.

Бира се узорак са понављањем обима $n = 5$.

Оцењује се: укупан број радника; укупан број фарми.

- Пример - узорак са неједнаким вероватноћама - наставак

Метод одабира узорка: узорковање се врши са вероватноћама које су пропорционалне површинама припадних парцела

✎ користи се додатна информација о јединицама у популацији

Имплементација метода одабира узорка:

претпостави се да је један квадратић мреже мерна јединица површине. Ако се на случајан начин (тј. са једнаком вероватноћом) одабере један квадратић на мрежи, и са x означи површина парцеле којој он припада, а са $A = 625$ укупна површина области од интереса, онда је вероватноћа са којом је баш та парцела одабрана у узорак једнака:

$$\psi = \frac{x}{A} = \frac{x}{625}$$

✎ геометријске вероватноће

Случајан избор једног квадратића на мрежи изводи се тако што се узоркују по две целобројне вредности (између 1 и 25), које ће представљати његове координате.

Реализован узорак:

(11,18), (14,8), (5,7), (10,1), (25,14)

Оцењена вредност броја радника је:

- $\hat{\tau}_{\psi} = 310.0962$ Н-Н оцена
- $\hat{\tau}_{\pi} = 316.5735$ Н-Т оцена

Тачна вредност броја радника је: $\tau_Y = 249$

Оцењена стандардна грешка оцене бр. радника једнака је:

- 60.99 за Н-Н оцену
- 41.87 за Н-Т оцену

Оцењена (Н-Т оцена) вредност броја фарми је: 98.44543

Тачна вредност броја фарми је: 79

